

บทที่ 10

การปฐมพยาบาลการเจ็บป่วยอย่างกะทันหัน (Sudden Illness)

โรคหัวใจ¹

เมื่อเอ่ยถึงโรคหัวใจ หลายคนก็พอจะรู้เรื่องว่าเป็นโรคที่เกิดขึ้นกับอวัยวะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของร่างกาย ซึ่งรวมความแฉ้วมีอยู่หลายโรคด้วยกัน อาทิเช่น

- โรคหัวใจพิการแต่กำเนิด
- โรคหัวใจเกิดจากไข้วน้ำคอก
- โรคหัวใจเกิดจากระบบไหลเวียนของเลือดผิดปกติ
- โรคหัวใจเกิดจากหลอดเลือดแข็งตัวตีบอง

ฯ

โรคเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยถึงแก่กรรมอย่างปัจจุบันทันด่วนชนิดที่ไม่คาดฝันมาก่อน

พูดถึงโรคหัวใจใคร ๆ ก็กลัว เพราะเป็นโรคที่พบได้บ่อยและเป็นโรคที่ทำให้ผู้ป่วยตายได้ง่าย ๆ อย่างทันทีทันใด โดยไม่ต้องมีอาการป่วยนำมาก่อนก็ได้ เรื่องของหัวใจจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่เจ้าของหัวใจทุกท่านพึงความีความรอบรู้ไว้บ้าง

การที่กล้ามเนื้อหัวใจจะทำงานได้เป็นปกตินั้น จะต้องอาศัยเลือดมาเลี้ยง เช่นเดียวกับเนื้อเยื่ออื่น ๆ เหมือนกัน หลอดเลือดที่มาเลี้ยงหัวใจนั้นเรียกว่า หลอดเลือดโคโรนารี (Coronary Artery) ในกรณีหลอดเลือดตีบ ซึ่งจะพบได้มากในคนสูงอายุ

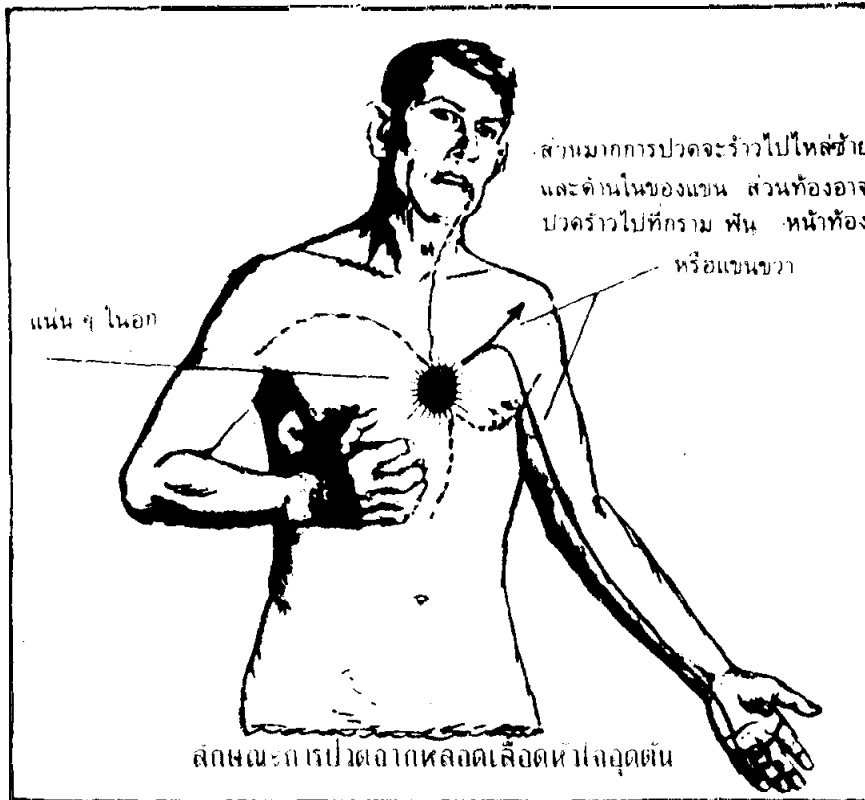
---

¹ ยศวีร์ ชูมาลจันทร์, "หัวใจ ... บัมน้ำของท่าน" นิตยสารไอ้หม้อ, ปีที่ 2 ฉบับที่ 5, พฤษภาคม, 2521. หน้า 6.

เนื่องจากเป็นหลอดเลือดแข็ง หรือที่เรียกว่า ไชมันเกาะในเส้นเลือด ทำให้เลือดมาเลี้ยงหัวใจไม่พอเพียง กล้ามเนื้อหัวใจก็อาจทำงานไม่ได้ตามปกติ หัวใจก็จะมีขนาดโตขึ้น เรียกว่า "โรคหัวใจโต" และผู้ป่วยจะมีอาการ "หัวใจล้ม หรือวายน"

ลักษณะอาการที่ปรากฏ

1. อาการเจ็บหน้าอก ส่วนใหญ่มักจะมีบริเวณกลางทรวงอก หรือเวหน้าอดข้างซ้าย การเจ็บปวดอาจจะปวดร้าวไปที่คอ หน้า หัวไหล่ หรือแขนก็ได้ โดยทั่วไปอาการเจ็บมักจะเป็นอยู่ไม่นานเกินกว่า 5 - 10 นาที และมักจะมีเกิดขึ้นเมื่อหัวใจต้องทำงานหนัก เช่น ขณะออกกำลังกาย ขณะมีอาการโกรธ อาการเจ็บจะหายไปหรือหายไปเมื่อผู้ป่วยได้นอนพักสักครู่
2. อาการเหนื่อย อาการนี้เกิดเนื่องจากกล้ามเนื้อหัวใจเชื่อมสมรรถภาพลง เมื่อได้รับเลือดไปเลี้ยงไม่พอ ทำให้การหดตัวเพื่อสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ หัวใจของกล้ามเนื้อหัวใจตัวเอง หรืออาจเป็นผลจากอื่นหัวใจบีบไม่ปกติ ทำให้สิ้นหัวใจเร็ว หัวใจอาจมีขนาดโตขึ้นกว่าปกติ ถ้าเป็นมากอาการเหนื่อยก็จะมากขึ้นด้วย
3. อาการเต้นผิดปกติของหัวใจ หัวใจอาจจะเต้นเร็วหรือช้าผิดปกติ หรือเต้นผิดจังหวะไม่สม่ำเสมอ ถ้าเป็นน้อย ๆ ผู้ป่วยอาจจะไม่มีอาการอะไร แต่ถ้าเป็นมากจะมีอาการใจสั่น ใจหวิว ๆ หยุต ๆ ไม่สม่ำเสมอ จะเกิดอาการหน้ามืด วิงเวียน เป็นลม นมสติ หรือชัก เนื่องจากเลือดไปเลี้ยงสมองไม่พอ บางรายอาจถึงแก่กรรมทันทีโดยไม่ได้คาดกัน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ถ้าแก้ไขไม่ทันก็อาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต ถึงแม้ว่าจะพบอยู่เสมอ ๆ ว่า ผู้สูงอายุมักจะ "เป็นลม" ตาย

การปฏิบัติที่ผู้ป่วยเมื่อเกิดอาการเหล่านี้

โรคหัวใจหลายชนิดสามารถป้องกันได้ และถ้าเกิดขึ้นแล้วก็สามารถช่วยป้องกันไม่ให้หน้าที่ของหัวใจต้องพิการมากไป จึงควรอย่างยิ่งที่จะได้เรียนรู้ถึงการป้องกันและรักษาตนเอง ถ้าป้องกันไม่ได้และผู้ป่วยมีอาการดังกล่าวข้างต้น ให้ปฏิบัติดังนี้

1. ให้อุณหภูมิของร่างกายอบอุ่นอยู่เสมอ อย่าให้เย็นเกินไป
2. เขาสักโบกอากาศให้คนใจหายใจได้สะดวกมาก ๆ
3. ไม่ควรให้น้ำให้อาหาร
4. พยายามผ่อนคลาย อย่าทำให้ผู้ป่วยโกรธและตกใจ
5. ถ้าอาการเจ็บหน้าอกมีมาก ให้อุณหภูมิของร่างกายอบอุ่นใน ไนโตรกลีเซอรีน (Nitroglycerine) ๕๐๐ มิลลิกรัม โดยอมไว้ใต้ลิ้น ห้ามเคี้ยว ห้ามกลืน ฤทธิ์ยาจะไม่รวดเร็วหากสูดดมหรือรับประทาน

6. ฉายู่ว่ายหัวใจหยุดเต้น ให้ช่วยนวดหัวใจและชายปอด
7. ถ้าอาการไม่ดีขึ้นให้รีบโทรศัทพ์ติดต่อก่อนแพทย์โดยด่วน
8. หมั่นให้แพทย์ตรวจร่างกายเป็นระยะตามที่แพทย์แนะนำ

คำแนะนำการป้องกันการเป็นโรคหัวใจ

1. ให้แพทย์ตรวจร่างกายเป็นประจำทุก ๆ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีอายุเกิน 40 ปีไปแล้ว
2. พยายามควบคุมน้ำหนักในร่างกายให้พอเหมาะ
3. ออกกำลังกายแคพอเหมาะและสม่ำเสมอ
4. อย่าวัดกกังวลและปล่อยให้เกิกรารมณ์เครียดบ่อยนัก
5. พักผ่อนให้เพียงพอ

การเป็นลม (Fainting)

การเป็นลมกับการหมดสติ ไม่เหมือนกัน แต่เรามักจะหุคคิคคอกันไป ซึ่งความเป็นจริงก็มักจะเป็นเช่นนั้น คือเมื่อใครเป็นลมแล้วก็มีมักจะหมดสติตามไปด้วย

การเป็นลมเกิดขึ้นได้เนื่องมาจากโลหิตไปเลี้ยงสมองไม่เพียงพอ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาการที่แสดงออกส่วนใหญ่จึงเป็นอาการทางสมอง เช่น หมดสติวิงเวียนศีรษะ ใจสั่น คลื่นไส้ การเป็นลมที่ไม่หมดสติไปเสียทีเดียว พบได้มากกว่าเป็นลมแล้วหมดสติ

สาเหตุ การเป็นลมส่วนใหญ่เนื่องมาจากร่างกายอ่อนเพลีย อยู่ในที่ที่มีฝุ่นธุช แอ้อคบัคเปียบคกันมาก ๆ อากาศถ่ายเทไม่สะดวก อยู่ในที่ร้อนอบอ้าว เช่น ในห้องประชุม ห้องพิมพ์ การออกแรงหรือออกกำลังกายมากเกินไป การตื่นเต้น ตกใจกลัว หรือเสียใจมากเกินไป ก็ทำให้เป็นลมได้ การเป็นลมโดยมากมักจะมีเกิดกับคนที่ขี้หรือนั่งมากกว่านอน เช่นคนที่ขี้ตากแดดคอก่อนาน ๆ ในท่าเคียว เช่น พหาร หรือนักเรียนเข้าแถว และในคนที่ได้รับอาหารไม่เพียงพอหรือคอกอาหาร อคนอน นอกจากนี้ยามีบางชนิดก็มีส่วนทำให้คนเป็นลมได้ เช่น ยาระงับประสาท ยาอคความคั้นเสือก เป็นต้น

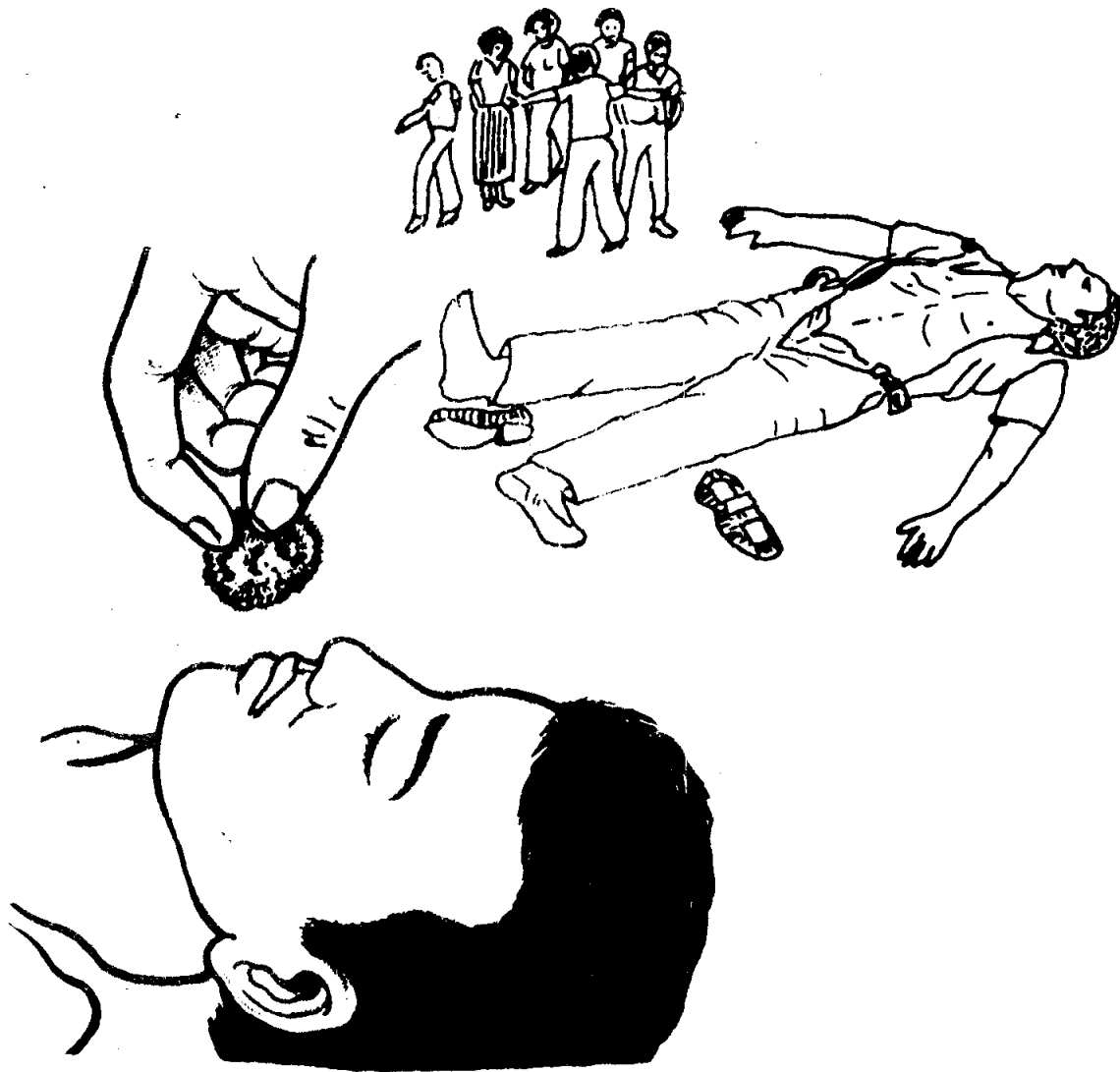
อาการที่แสดงออก คนที่เป็นลมมักจะมีอาการดังต่อไปนี้

1. ใบหน้าจะซีด
2. เหงื่อออกตามฝ่ามือ ฝ่าเท้า หน้าผาก
3. ผิวหนังเย็น
4. วิ่งเวียนศีรษะ
5. หน้ามืด
6. ทาน้ำ
7. ใจสั่น
8. ชีพจรเบา
9. หายใจแผ่ว ๆ

การปฐมพยาบาล เมื่อพบบุคคลที่มีอาการดังกล่าวข้างต้น ให้รีบดำเนินการช่วยเหลือดังต่อไปนี้

1. ให้อยู่ยวนนอนราบ ศีรษะต่ำ
2. ซอรองอย่าให้คนมุง
3. แก่เครื่องรัดอกออก เช่น ปอดกระตุ่มเชือก เข็มขัด เนคไท ควรถอดรองเท้าออก
4. ถ้าอยู่ในห้องควรเปิดหน้าต่างออก
5. ใช้น้ำพัดโบกตัวลมอ่อน ๆ
6. ถ้ามีฟิมเสน หรือการะบูน หรือยาหม่อง ให้ทาบบริเวณจมูก
7. ใช้น้ำชุบน้ำเย็นเช็ดบริเวณ หน้า คอ แขน และขา
8. ควรใช้น้ำหมักหอมห้อง เพื่อให้มีความอบอุ่น
9. ถ้ามีแอมโมเนียก็รูปสำลีพอมาก ๆ แล้วแกว่งไป-มา ใกล้เคียง ๆ กับจมูกผู้ป่วย
10. ยกขาผู้ป่วยให้สูงขึ้นประมาณ 20 - 30 ซม. ทั้งนี้เพื่อให้เลือดไหลไปเลี้ยงสมองได้เพียงพอ

11. ควรจับชีพจรผู้ป่วยไว้ด้วย
12. ถ้าอาการไม่ดีขึ้น ควรให้ความอบอุ่น รีบขยายปอดแล้วนำส่งแพทย์

คำแนะนำ

บุคคลที่เป็นลมบ่อย ๆ ควรให้แพทย์ตรวจร่างกายดู โดยการเอารายละเอียด
 ให้แพทย์ฟัง เพื่อแพทย์จะได้ตรวจอย่างละเอียดว่าบุคคลนั้นเป็นโรคอื่นใดแอบแฝงอยู่หรือเปล่า
 ถ้ามีก็จะช่วยรักษาให้หายเป็นปกติ ถ้าการเป็นลมเกิดจากการนอนดึก ๆ ออกข้าว ท้องเกิน
 ขรรมตา อ่อนเพลีย ฯลฯ ก็จัดการแก้ไขสาเหตุเหล่านั้น ๆ เสีย การเป็นลมอาจแยกออกได้
 เป็น 2 ประเภท คือ

1. ลมแดด (Sun Stroke)
2. ลมร้อน (Heat Stroke)

การเป็นลมแดด (Sun Stroke)

คำว่า "ลมแดด" มักใช้กับภาวะที่มีอาการเป็นลมอันเนื่องมาจากการได้รับความร้อนจากแสงแดดมากเกินไป เช่น ทำงานกลางแจ้ง เป็นเข้าแถวกลางแจ้ง หรือพึ่งคำปราศรัยเสียงกลางแจ้งนาน ๆ

สาเหตุ ลมแดดเกิดขึ้นได้เนื่องจากผู้ป่วยเป็นอยู่กลางแจ้งอยู่เป็นเวลานาน ๆ

อาการที่ปรากฏ

1. อาการทั่วไป คล้ายเป็นลม
2. กระหายน้ำมาก
3. หัวร้อน ผิวหนังจะแห้ง
4. หายใจหอบถี่
5. ชีพจรเร็ว แคบ
6. อาจมีอาการชักแฉ่วนมคสติ

การปฐมพยาบาล

1. อุ้มผู้ป่วยเข้าร่ม
2. ให้อุณหภูมิเย็นลง
3. อยู่ในอากาศถ่ายเทให้สะดวก
4. ให้นำเป็นฉนวนบริเวณศีรษะและลำตัว
5. เมื่อผู้ป่วยรู้สึกตัว อุณหภูมิของร่างกายลดลง ให้นำผู้ป่วยมาบนพนักม้านั่ง และหมั่นให้ความอบอุ่น

6. ถ้าหายใจลำบากต้องช่วยหายใจ
7. ให้ดื่มน้ำมาก ๆ ฝนเกลือเล็กน้อย (เช่นน้ำ 1 แก้ว ผสมเกลือครึ่งช้อนกาแฟ)
8. ถ้าพอรู้สึกตัวให้ดื่มกาแฟร้อน 1 แก้ว

การเป็นลมร้อน (Heat Stroke)

คำว่า "ลมร้อน" มักใช้กับภาวะที่มีการเป็นลมเนื่องมาจากการอยู่ในที่แออัด ร้อนอบอ้าว

สาเหตุ

1. อยู่ในที่แออัด เช่น ในห้องประชุม
2. ในที่ร้อนอบอ้าว อากาศถ่ายเทไม่สะดวก
3. อยู่ในอุโมงค์หรือในซิฟตันาน ๆ
4. การสวมเสื้อผ้าเกินไปในอากาศร้อน
5. มักจะพบในคนที่อ่อนแอ หัวใจอ่อน

อาการที่ปรากฏ

1. ปวดหัวและใบหน้าซีด
2. อ้าตัวเย็น
3. อ่อนเพลียร่างกายต่ำกว่าปกติ
4. ชีพจรค่อนข้างเร็ว แต่เบา
5. อาเจียน

การปฐมพยาบาล

1. เคลื่อนย้ายผู้ป่วยออกจากสถานที่แออัดนั้นเสีย
2. ให้นำคนป่วย สวมเสื้อผ้า ปล่อยให้ร่างกายเย็นลง 20 ซม.
3. ถ้าหายใจลำบากต้องช่วยหายใจ

4. ให้อาหารกระตุ้น เช่น แอมโมเนียหอม
5. ใช้น้ำคลุมร่างกายให้ความอบอุ่นตลอดเวลา
6. ถ้าอาการไม่ดีขึ้น ให้รีบนำส่งแพทย์

การหมดสติ (Unconsciousness)

การหมดสติกับการเป็นอัมโมไม่เหมือนกัน การหมดสติเป็นอิ่งแสกงที่สำคัญ หากไม่รีบทำการแก้ไขโดยรีบด่วนมักจะมีอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ในทางการแพทย์แบ่งการหมดสติออกเป็น 2 พวก คือ

1. หมดสติแต่ยังคงหายใจอยู่
2. หมดสติที่ไม่หายใจ หรือหายใจอย่างมาก

หมดสติแต่ยังคงหายใจอยู่ แบ่งออกเป็น 2 พวกย่อย ๆ คือ

ก. พวกที่มีการชักด้วย เช่น

1. อัมพาต
2. โฉนิกเป็นพิษ - ยูรีเมีย
3. โรคประสาท
4. จากพิษบางชนิด

ข. พวกที่ไม่มีการชัก เช่น

1. เมาสูรา
2. เส้นโลหิตในสมองแตก
3. เป็นอัม
4. ชอค
5. อัมกคและอัมรอน
6. จากยาพิษบางอย่าง

ลักษณะของการหมดสติ

ลักษณะของการหมดสติ อาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มึนงงและซึม (Stupor)

เป็นแค่เพียงมึนงงและซึมไปเท่านั้นเอง แต่ถ้าปลุกหรือเขย่าตัวให้แรง ๆ ก็อาจตื่นมาแล้วหลับไปใหม่ ผู้ป่วยประเภทนี้ถ้าหากเปิดเปลือกตาแล้วใช้ไฟฉายส่องเข้าที่ลูกตา ม่านตาจะเล็กลง (แสดงว่าม่านตามีปฏิกิริยาตอบสนองสว่าง) เวลาดามก็อาจตอบคำถามได้บ้าง บางทีก็เอะเสือน

2. หมดสติและหมดความรู้สึกทุกอย่าง (Coma)

พวกนี้ถือว่าหมดสติไปเลย อาการหนักหนอຍ ปลุกไม่ตื่น เขย่าไม่รู้ตัว ม่านตาอาจไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองสว่าง

วิธีการตรวจผู้ป่วยที่หมดสติ

การตรวจผู้ป่วยที่หมดสติต้องกระทำโดยรวดเร็วตามลำดับ ดังนี้

1. ตรวจศีรษะ

ตรวจว่ามีปากแตรหรือไม่ ซึ่งอาจจะเป็นต้นเหตุกระทบกระเทือนไปสู่สมองได้

2. ตรวจใบหน้า

ถ้าใบหน้าที่ซีดแดงอำ ก็มักจะเมาสุรา เส้นโลหิตในสมองแตก หรือมันสมองถูกกด ถ้าใบหน้าที่ซีดมักจะเนื่องมาจากมันสมองกระเทือน ถ้าใบหน้าที่เขียวคล้ำ มักเนื่องมาจากการหายใจขัด

3. ตรวจหูและจมูก

ตรวจว่ามีน้ำหรือเลือดออกหรือไม่ ถ้ามีมักจะเนื่องมาจากกระโหลกศีรษะแตก

4. ตรวจปากและอื่น

ถ้าหากพบแผลที่ริมฝีปากหรืออื่น มักจะเนื่องมาจากอมบ้วนน้ำ ชะงัก จะกัดอื่นตนเอง ถ้าบริเวณริมฝีปากมีรอยใหม่ อาจเป็นเพราะกินยาพิษเข้าไป

5. ตรวจคอ

ตรวจดูว่ามีรอยฉีกปากบ้างไหม อาจจะถูกแหวนคอ หรือขาดกรรม ค่ายการบีบคอ

6. ตรวจตา

ตรวจดูลักษณะและขนาดของม่านตาว่าผิดปกติหรือไม่ ม่านตามีปฏิกิริยา ต่อแสงสว่างหรือไม่

7. ตรวจหาตำแหน่งที่มีเลือดออกหรือกระดูกหัก

ตรวจดูกระดูกโครง กระดูกต้นคอ กระดูกสันหลัง

8. ตรวจแขน - ขา

ตรวจดูว่ามีเลือดออกหรือกระดูกหักหรือไม่

9. ตรวจผิวหนัง

ถ้าหากผิวหนังซีด ตัวเย็น มีเหงื่อ มักเนื่องมาจากช็อค หรือการ ตกเลือด

10. ตรวจการหายใจ

ตรวจดูลักษณะและจังหวะของการหายใจ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงผิดปกติ อย่างใดหรือไม่

11. ตรวจชีพจร (ให้ดูรายละเอียดเรื่องชีพจร)

การปฐมพยาบาลผู้ช่วยที่หมดสติโดยทั่ว ๆ ไป

1. ตรวจสอบว่าผู้ช่วยหายใจหรือไม่ ถ้าหยุดหายใจต้องรีบผายปอด
2. ถ้ามีเลือดออกต้องรีบห้ามเลือดโดยด่วน
3. ให้นำผู้ช่วยนอนหงาย เอียงหน้าไปทางข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อป้องกันไม่ให้
สิ่งตกไปค้ำหลังสำคอก และป้องกันมิให้สิ่งที่ผู้ช่วยอาเจียนออกมานั้นไหล
ไปสู่หลอดลม
4. ถ้าใบหน้าซีดแดง ควรให้นอนศีรษะสูงขึ้น โดยใช้หมอนหรือผ้าหนุนบริเวณ
หัวไหล่และศีรษะ ถ้าใบหน้าซีดขาว ควรให้นอนศีรษะต่ำ
5. ควรเบี่ยงเครื่องอาภรณ์ต่าง ๆ ออกให้หลวม ๆ
6. ถ้าจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายผู้ช่วย ต้องระมัดระวังให้มาก
7. ให้นำผ้าแฉะกดอาหารทุกชนิดชั่วคราว
8. พยายามตรวจดูบาดแผลว่ามีหรือไม่
9. พยายามหาสาเหตุที่ทำให้ผู้ช่วยหมดสติ
10. ถ้ามีอาการชักให้ใช้ผ้าขี้ม้วนหรือผ้าหุ้มค้ำม้วน ยัดเข้าไปในระหว่างฟัน
เพื่อป้องกันการกัดลิ้นตนเอง
11. ตรวจสอบชีพจรและการหายใจ
12. ในรายที่ได้รับอุบัติเหตุ และมีผลเกี่ยวกับคดี ควรไต่ถามพิกเหตุการณต่าง ๆ ไว้
ตลอดจนพยายามรู้เห็นเอาไว้ด้วย

ภาวะหัวใจหยุดเต้น → โอกาสในการอยู่รอด
 การทดสอบบุคคลที่กำลังหมดความรู้สึก

- เรียบร้อยดี ๆ
- คู่มือการหายใจ
- คออาร์ทีเจอร์

กอร์ดอน (Gordon) ได้ทำการทดสอบผู้ช่วยที่หยุดหายใจในระยะเวลาที่แตกต่างกัน โดยสรุปว่า ถ้าหากได้มีการผายปอดและช่วยกระตุ้นหัวใจอย่างถูกต้อง โอกาสที่ปรากฏคือ

- ถ้าหยุดหายใจนาน 8 - 10 นาที	โอกาสฟื้น	0 %
- ถ้าหยุดหายใจนาน 6 นาที	โอกาสฟื้น	25 %
- ถ้าหยุดหายใจนาน 4 นาที	โอกาสฟื้น	50 %
- ถ้าหยุดหายใจนาน 3 นาที	โอกาสฟื้น	75 %

อาการชัก (Convulsion)

ที่จริงแล้วการชักนี้ไม่ใช่โรค เป็นแต่เพียงอาการแสดงอย่างหนึ่งของโรคเท่านั้น อาการชักเป็นอาการที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการหดเกร็งของกล้ามเนื้อโดยทั่วไป เมื่อมีอาการชัก ผู้ป่วยมักจะหมดสติ หายใจลำบาก กัดลิ้นตัวเอง ถ้าให้การช่วยเหลือไม่ทันผู้ป่วยอาจถึงตายได้

การชักส่วนมากมักจะพบบ่อย ๆ ในเด็กที่มีไข้สูง หรือไม่ก็อาจจะมาจากสาเหตุของการเป็นไข้ชัก คางทูม หรือโรคหนึ่งโรคใดที่เกิดขึ้นแล้วมีผลกระทบไปสู่ระบบประสาทส่วนกลาง

การชักอาจจะมีสาเหตุมาจากศีรษะได้รับบาดเจ็บ หรือถูกกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง หรืออาจเกิดจากโรคที่ไปทำลายสมอง เช่น เนื้องอกในสมอง เชื้อคอกในสมอง เยื่อหุ้มสมองอักเสบ เป็นต้น

อาการที่ปรากฏโดยทั่วไป

1. กล้ามเนื้อจะเกร็ง และชักกระตุก
2. ผู้ป่วยอาจจะหยุดหายใจ
3. อาจจะกัดลิ้นตนเอง
4. น้ำลายฟูมปาก
5. ถ่ายอุจจาระ - มีสีเทาๆ โดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว
6. ใบหน้าและริมฝีปากมีสีเขียวคล้ำ
7. อาจจะหมดสติในเวลาต่อมา

การปฐมพยาบาล

ผู้ป่วยที่มีอาการชักจะด้วยสาเหตุหนึ่งสาเหตุใดก็ตาม ลำพังแก่ชักเฉย ๆ และไม่กระทบกระเทือนถึงระบบหายใจ ผู้ป่วยจะไม่เป็นอะไรมากนัก ปล่อยให้ชัก 2 - 3 นาที ก็หยุดชัก เมื่อกล้ามเนื้อคลายตัวก็จะหายเป็นปกติ ชีวระมัดระวังในการให้การช่วยเหลือผู้ป่วย ปฏิบัติดังนี้

1. ระมัดระวังอุบัติเหตุเกี่ยวกับการชัก เช่น อาจล้มศีรษะฟาดพื้น กัดลิ้น ตกเตียง ตกจากระเบียงบ้าน เข้าหากองไฟ หรือไม้กีดกบ่อน้ำ
2. ตรวจทางเดินหายใจ ถ้าหายใจชักช่อง ให้ช่วยขยายหลอด ช่วยการหายใจ
3. ป้องกันผู้ป่วยกัดลิ้นตนเอง ให้ไขว่ปากค้ำคั่นช่องแล้วให้ผู้ป่วยกัดไว้ (แต่ต้องเพิ่มความระมัดระวังให้มาก)
4. ขณะผู้ป่วยชักอย่าพยายามปิด ควรปล่อยให้ชัก แต่ต้องคอยประคองประคองศีรษะไว้
5. งคใบหน้าและเครื่องกั้นทุกชนิด

ระยะชักและกล้ามเนื้อเกร็ง จะกินเวลาประมาณ 5 - 30 วินาที ต่อจากนั้น ก็จะมีการกระตุกของกล้ามเนื้อแขนและขา เมื่อผู้ป่วยหยุดชักกล้ามเนื้อจะคลายตัว ผู้ป่วย

จะเพียบมาก อาจจะมีหนึ่งไปสักครึ่งหนึ่ง ะยะนี้ต้องคอยเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด ผู้ป่วย อาจจะมีอีกก็ได้ ถ้าอีกก็ต้องรีบนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาลโดยเร็วที่สุด

สาเหตุของการชัก สาเหตุของการชักมีมากมายหลายอย่าง แต่เท่าที่พบ บ่อย ๆ มีดังต่อไปนี้

1. อาการชักจากไข้สูง
2. โรคมะเร็ง

อาการชักจากไข้สูง

ส่วนมากมักเกิดขึ้นกับเด็ก อายุตั้งแต่ยังไม่ถึงขวบปีจนถึงสามขวบ เวลาที่มีไข้สูง ตัวร้อนจัดจะชักได้เสมอ เด็กที่เคยชักครั้งหนึ่งแล้วมักจะชักได้อีกเมื่อมีไข้ขึ้นสูง เรื่อง อาการชักในเด็กเป็นอาการที่น่ากลัว ทำให้พ่อ - แม่ ที่เลี้ยงเด็กตกใจมาก เด็กจะมี อาการชัก เมื่อมีการเกร็งหรือการกระตุกของกล้ามเนื้อที่แขนขาและหน้าตา เมื่อชัก เป็นเวลานาน ๆ จะไม่รู้สึกรู้สั สักขณะที่สำคัญของอาการชักจากไข้สูง คือจะมีไข้สูง นานมาก่อน ส่วนใหญ่มักเกิดอาการชักเมื่อไข้สูงเกิน 39 องศาเซลเซียส และเมื่อได้รับการรักษาออกไขลงแล้ว อาการชักจะหายไป เด็กจะรู้สึกตัวเป็นปกติ ถ้าหากให้ยาอะ เซ็ลลิวแล้วเด็กอาการไม่ดีขึ้น แสดงว่าอาการชัคนั้นอาจมาจากสาเหตุอื่น ต้องรีบนำเด็ก ส่งโรงพยาบาลโดยด่วน

การปฐมพยาบาลอาการชักจากไข้สูง

อาการชักเป็นอาการที่น่ากลัวมาก ถ้าปล่อยให้ชักนาน ๆ หรือบ่อย ๆ อาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อสมองที่กำลังเจริญเติบโตของเด็ก ดังนั้นต้องให้การรักษาคังนี้

1. พยายามลดไข้ โดยการเช็ดตัวด้วยน้ำธรรมดาให้ทั่วทั้งตัว เช็ดมาก ๆ บริเวณข้อพับต่าง ๆ และถูตามแขน ขา แร้ง ๆ เพื่อให้เส้นเลือดขยายตัว จะช่วยระบายความร้อนออกเร็ว ๆ

2. ตรวจสอบระบบทางเดินหายใจ ถ้าการหายใจลำบากให้นายพลอช่วยการหายใจ ระวังเสมหะและอื่นจะตกไปอุดทางเดินหายใจ
3. ให้อาอกซิโคยเห็นทางหวารหนัก (ควรได้รับค่าปริกาจากแพทย์)
4. ใส่ท่อยางในปาก หรือชักคัมแปรงสีฟันไว้ระหว่างอื่น เพื่อมิให้ผู้ป่วยกัดลิ้น
5. ถ้าการปฐมพยาบาลอังก่อ่าวไม่ไคยล ต้องรีบนำส่งแพทย์

โรคมบ้าหนุม (Epilepsy)

บางท่านเรียกโรคมชัก เป็นโรคของระบบประสาท ผู้ป่วยมักจะมีประวัติในการชักมาก่อน เป็นโรคที่พบได้บ่อยในเด็ก มีอันตรายมากถ้าการชักแต่ละครั้งเป็นเวลานาน ๆ ผู้ป่วยจะมีอาการหมดสติทันที โดยปกติเวลาจะชักมักจะมีอาการบอกรหรือเตือนให้ผู้ป่วยรูจวงหน้า เช่น ใจคอไม่ค้อยสบาย มีเสียงก้งในหู ไคกอื่นแปก ๆ ทาพร่วัวเป็นครั้งคราว เวลาชักผู้ป่วยจะไม่รู้สึกตัว คือหมดสติไปเลย มักจะคั้นและกคอื่นตนเอง ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ อาการจะเกิดขึ้นทันที และอาจหายไคเอง แต่อาจจะเป็นซ้ำไคอีกวันละหลาย ๆ ครั้ง

อาการของโรคมบ้าหนุม อาการที่ปรากฏเห็นชัดก็คือ

1. จะเวียนศีรษะ อ่อนเพลีย หวาคระแวงโคยไม่มีสาเหตุ เมื่อหมดสติผู้ป่วยจะคั้น แขนและขางอเข้า และเหยียคออก
2. มือเกร็งกำแน่น ใบหน้ามีสีเขียวคล้า
3. ถ้าผู้ป่วยกำลังยืนก็จะล้มลงกับพื้น
4. มีน้ำอายฟูมปาก
5. อาจอายมีสสาวะและอุจจาระโคยไม่รู้สึกตัว
6. ระยะชักกล้าเนื้อเกร็ง อาจใช้เวลา 5 - 30 นาที
7. การกระตุกของกล้าเนื้อ อาจจะเป็นอยู่นาน 3 - 10 นาที
8. เมื่อหยุดชัก ผู้ป่วยจะอ่อนเพลียและหลับไปสักพักหนึ่ง

การปฐมพยาบาล

1. เมื่อผู้ป่วยมีอาการว่าจะชักก็ควรจ๊ะจุ่มตัวลงนอน
2. เมื่อผู้ป่วยชัก ผู้ปฐมพยาบาลไม่ควรขึ้นคอร้อม เพื่อจับหรือบีคเพื่อไม่ให้ผู้ป่วยคืน
3. ควรปล่อยให้ชัก เพียงแค่คอยระมัดระวังไม่ให้ศีรษะฟาดพื้น ตกจากที่สูง ตกน้ำ โถงกองไฟ หรือใกล้สิ่งที่จะเป็นอันตราย
4. ป้องกันผู้ป่วยกัดลิ้นตนเอง โดยใช้ผ้าพันพ่อนไม้ ปากกา ไม้บรรทัด หรือค้ำช้อน แฉ่วใส่ไว้ในปากของผู้ป่วย
5. ถ้าผู้ป่วยหุบปากและกัดฟันแน่นอยู่ ไม่ควรงัดให้ปากอ้าเพื่อใส่ไม้ค้ำช้อน เพราะจะทำให้ฟันหักโดยไม่จำเป็น
6. เมื่อผู้ป่วยหยุดชัก ให้นอนพักอ่อนชั่วคราว
7. อวยารับความชื้นน้ำ - ให้อาหาร
8. คอยเฝ้าดูอาการอย่างใกล้ชิด เพราะผู้ป่วยอาจจะกลับชักอีกก็ได้
9. ถ้าผู้ป่วยหมดสติต้องรีบผายปอดเพื่อช่วยหายใจ
10. ถ้าอาการไม่ดีขึ้นควรรีบนำส่งแพทย์โดยด่วน

ข้อควรแนะนำ ผู้ป่วยที่มีประวัติการชักบ่อย ๆ สิ่งปฏิบัติตามคำแนะนำ
ดังต่อไปนี้ คือ :-

1. ห้ามขับรถยนต์ทุกชนิด
2. อย่าอยู่คนเดียวตามลำพัง
3. อย่าว่ายน้ำคนเดียว
4. ไม่ควรทำงานที่เสี่ยงอันตราย เช่น มีอาชีพที่ต้องขึ้นที่สูง พายเรือขายของ หรือทำงานอยู่หน้าเตาไฟ
5. เมื่อรู้ตัวว่าจะชัก ควรรีบบอกให้ผู้อยู่ใกล้เคียงรู้
6. ควรรีบปรึกษาแพทย์ เพื่อหาทางเยียวยารักษาให้ดีขึ้น

การช็อก (Schock)

เราคงเคยได้ยินคำว่า "ช็อก" มานานแล้ว และบางทีก็ชินหูเสียจนไม่รู้ว่าความหมายที่แท้จริงเป็นอะไรกันแน่ บางคนถูกหวนรัฐมาอร่างวัลที่หนึ่งก็ใจจนช็อก บางคนถูกไฟไหม้บ้านก็ช็อก บางคนได้ยินข่าวร้ายทางโทรเลขว่าพ่อสิ้นชีวิตก็ช็อก ฯลฯ ในทางการแพทย์ "การช็อก" หมายถึงภาวะที่ร่างกายหมดความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ อย่างปกติ เหตุที่สำคัญที่สุดก็คือ เลือดไม่ถูกสูบฉีดไปหล่อเลี้ยงร่างกายส่วนต่าง ๆ อย่างเพียงพอ

ความบกพร่องที่ทำให้เลือดไม่ถูกสูบฉีดโลหิตไปเลี้ยงร่างกายมีหลายอย่าง แต่ที่นับว่าสำคัญมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. หัวใจทำงานได้ไม่เต็มที่ หรือหยุดทำงานไปเลย
2. ปริมาณของเลือดลดลง

สาเหตุของการช็อก

1. ช็อกทางประสาท เกิดจากสมองได้รับความกระทบกระเทือนหรือเจ็บปวดมาก
2. มีเลือดไปเลี้ยงหัวใจน้อย หัวใจอาศัยหลอดเลือดชื่อ "โคโรนารี" (Coronary) ไปเลี้ยงกล้ามเนื้อหัวใจ เมื่อหลอดเลือดนี้ตีบตัน ทำให้เลือดไปเลี้ยงหัวใจได้น้อย หัวใจจะทำงานได้ไม่ปกติ
3. ช็อกจากการผันแปรในต่อมไร้ท่อ เช่น มีสารอินซูลินหลั่งออกมาอย่างมากมาย ทำให้น้ำตาลในเลือดต่ำ ภายหลังฉีดอินซูลินเกินขนาดทำให้ช็อกได้
4. มีการเสียเลือดจากร่างกายมาก
5. มีการเสียน้ำออกไปจากร่างกายมาก เช่น ถูกไฟไหม้ ท้องเดินอย่างรุนแรง อาเจียน
6. ช็อกทางจิต เช่น ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง ตกใจมาก ๆ กลัวมาก ๆ

7. ด้รับยาเกินขนาด หรือเกิดการแพ้ยา
8. ผู้ป่วยขาดอากาศบริสุทธิ์นาน ๆ เช่น อยู่ในห้องทึบ ในอุโมงค์
9. ซอกจากพิษ เช่น พิษงูกัด พิษบาดแผล น้ำร้อนลวก
10. ผู้ป่วยถูกไฟฟ้าช็อต
11. เกิดจากการอ่อนเพลียมาก ๆ หรือออกแรงมากเกินไป

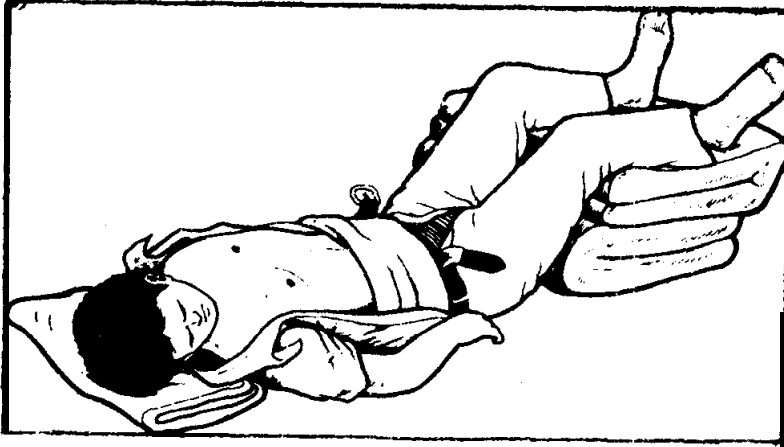
อาการของการช็อค โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว "ช็อค" จะมีอาการเริ่มแรก เช่นเดียวกับ "เป็นลม" อาการทั่ว ๆ ไป คือ

1. มีอาการหน้ามืด วิงเวียน มือเท้าอ่อนแรง
2. ใบหน้าซีด เหงื่อออก ตัวเย็น
3. กระสับกระส่าย กระวนกระวาย
4. คลื่นไส้ อาเจียน
5. หายใจไม่เต็มอิ่ม ใจหวิว มือสั่น
6. ชีพจรเต้นเร็ว แต่เบา
7. คางาย
8. ความดันโลหิตต่ำลงมาก
9. อุณหภูมิของร่างกายต่ำ
10. ในที่สุดจะหมดสติ

หมายเหตุ อาการที่ปรากฏอาจจะไม่เกิดครบทุกอย่างตามที่กล่าวมา แต่อาจจะมีมากบ้างน้อยบ้างตามความรุนแรงของอาการ ถ้าช็อคอยู่นานสมองจะขาดเลือดมาก ทำให้หมดสติได้

การปฐมพยาบาล ไม่ว่า "ช็อค" จะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม การรักษาในขั้นแรกย่อมเหมือนกันหมด คือพยายามทำให้มีการไหลเวียนของเลือดดีขึ้น อวัยวะที่หนต่อการขาดเลือดได้น้อยที่สุดคือ สมอง หัวใจ และไต ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ป่วยจึงปฏิบัติดังต่อไปนี้ :-

1. จัดให้ผู้ป่วยนอนราบ ศีรษะต่ำ ยกเท้าให้สูงประมาณ 1 ฟุต

2. ถ้ามีการเสียเลือด ต้องรีบห้ามเลือดโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
3. หากมีการหายใจรั่วช่อง ต้องทำการขยายปอด เพื่อช่วยหายใจ
4. ถ้ามีกระดูกหักต้องเข้าเฝือกชั่วคราว
5. ถ้าอากาศเย็นหรือหนาว ต้องให้ความอบอุ่น โดยวิธีคลุมด้วยผ้าห่ม ถ้าจะใส่กระเป๋าน้ำร้อนต้องระมัดระวัง เพราะคนที่ช็อคอาจมีความรู้สึกตัวไม่ตี กระเป๋าน้ำร้อนอาจจะลวกผิวหนังได้
6. ถ้าอากาศร้อนก็อาจใช้น้ำชุบน้ำเป็นเช็ดตัว
7. ให้อาอมกระตุ้นหัวใจ
8. ใ้ดื่มน้ำเกลือเพื่อทดแทนปริมาณของเลือดที่เสียไป หรืออาจจะใ้ดื่มน้ำส้มคั้นจาง ๆ ผสมเกลือและน้ำตาล ซึ่งใ้ได้ค้ดีมาก
9. การให้ยาระงับปวด ถ้าปวดมาก ๆ ควรใ้ใ้อยู่ในดุลยพินิจของแพทย์
10. ควรนับชีพจรและการหายใจทุก ๆ 15 นาที
11. ถ้าอาการไม่ทุ้เบาใ้รีบนำส่งโรงพยาบาลโดยด่วน